Aleg. 100.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o regulacyi górnego Dniestru.

Wysoki Sejmie!

W załatwieniu sprawozdania komisyi gospodarstwa krajowego z przedłożenia Wydziału krajowego w przedmiocie regulacyi górnego Dniestru, powziął Wys. Sejm na posiedzeniu z dnia 6. kwietnia 1892 między innemi następujące uchwały.

I) Sejm uchwala projekt ustawy o regulacyi rzeki Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem.

II. Sejm przyznaje na rachunek I. raty 40% zasiłku krajowego na regulacyę rzeki Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem dotacyą na rok 1892 w kwocie 18000 zł., celem umożliwienia Rządowi wykonania nagłych robót regulacyjnych na tej rzece pod Rozwadowem i Weryniem, tudzież pod Zaleścami.

III. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu:

a) ażeby wykończył projekt regulacyi górnego Dniestru z dopływami od Rozwadowa w górę;

b) ażeby uzupełnił studya przygotowawcze do projektu melioracyi bagien naddniestrzańskich i wygotował odnośny projekt;

c) ażeby dołożył starań o jak najrychlejsze rozpoczęcie robót około zabudowania potoków górskich i zalesień;

d) ażeby przedłożył na najbliższej sesyi sejmowej sprawozdanie o postępie wyżej wymienionych robót.

Z wykonania powyższych uchwał Wydział krajowy ma zaszczyt zdać sprawę Wys Sejmowi, jak następuje.

ad. I. Odezwą z d. 29. kwietna 1892 l. 19.987 odniósł się Wydział krajowy do c. k. Namiestnictwa z prośbą o poparcie sprawy regulacyi Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem u c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych oraz o zalecenie uchwalonego przez Wys. Sejm projektu ustawy do Najwyższej sankcyi.

Co się tyczy postanowienia ostatniego ustępu §. 3. projektu ustawy, wedle którego datki konkurencyjne adjacentów służyć mają na częściowe pokrycie 40% zasiłku krajowego — Wydział krajowy zwrócił uwagę c. k. Rządu, że postanowienie to odpowiada ściśle wniesionemu przez c. k. Rząd w r. 1885 projektowi ustawy o regulacyi rzek galicyjskich z powodu wylewów r. 1884 (alegat 1.025 stenogr. protokółów Izby posłów IX sesya), a w szczególności

ówczesnemu zapatrywaniu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych wyrażonemu w motywach do §. 2. projektu ustawy z r. 1885., w myśl którego 40% kosztów regulacyi miało być przekazanych krajowi, „tj. funduszowi krajowemu i interesentom". („Der Staatsbeitrag representirt 60 Percent der zu verbauenden Summe, und wurden die übrigen 40 Percent dem Lande, das ist dem Landesfonde und den Interessenten überwiesen").

Zarazem odnieśliśmy się do Rządu o wydanie polecenia, ażeby przy opracowaniu szczegółowego projektu regulacyi Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem w myśl reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 12 marca 1892, l 5.315, uwzględnioną była możliwość spławu, który w razie połączenia Dniestru ze Sanem kanałem spławnym może dójść do wielkiego znaczenia, zwłaszcza, że wedle protokołu komisyi technicznej z d. 29 września 1891, (subbalegat 1. alegatu 169 stenogr. spraw. z ubiegłej sesyi) także przy wypracowaniu projektu regulacyjnego dla górnej przestrzeni Dniestru powyżej Rozwadowa profile poprzeczne rzeki z uwzględnieniem spławu mają być unormowane. Stosownie do uchwał III. międzynarodowego kongresu dla żeglugi na wodach śródziemnych z r. 1888 zaproponował Wydział krajowy przyjęcie 10, metra głębokości wody przy niskich stanach Dniestru dla umożliwienia spławu.

Wedle odezwy c. k. Prezydyum Namiestnictwa z d. 7. listopada 1892 l. 12.487, oznajmiło c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z d. 29 października 1892, l. 20.083 na podstawie porozumienia z interesowanemi Ministerstwami, że przeciw uchwalonemu przez Wysoki Sejm projektowi ustawy o regulacyi rzeki Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem nie zachodzą przeszkody, że jednak przedłożenie tego projektu do Najwyższej sankcyi nastąpić może dopiero po konstytucyjnem przyzwoleniu preliminarza funduszu melioracyjnego na rok 1893. Przy tej sposobności zauważyło c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych ze względu na inne podobne projekty ustaw będące w toku pertraktacyi, że interesowane Ministerstwa zgodziły się na przewidziany we wspomnianym projekcie ustawy datek państwowy do kosztów urzymania budowli regulacyjnych tylko wyjątkowo z uwagi na szczególny charakter przedsiębiorstwa, że jednak przyzwolenie to nie może być precedensem dla innych przedsiębiorstw melioracyjnych. Wreszcie zaleciło c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych, aby na przyszłość w analogicznych projektach ustaw nie używano wyrazu „fundusz budowli wodnych", lecz dotacya na budowle wodne" lub „etat budowli wodnych".

Ponieważ przewidziane w §. 3. projektu ustawy datki państwowej dotacyi wodnej, oraz państwowego funduszu melioracyjnego w preliminarzu państwowym na rok 1893 zostały już przez Wysoką Radę państwa uchwalone, oczekiwać należy w najbliższym czasie sankcyi tego projektu ustawy, tak iż budowu w roku bieżącym zostanie rozpoczętą. Z uwagi, że wedle §. 6. projektu ustawy wykonanie regulacyi, oraz zarząd funduszu regulacyjnego i konserwacyjnego objąć ma Administracya państwa, pozostawił Wydział krajowy redakcyą rozporządzenia wykonawczego c. k. Namiestnictwu, zapytany zaś o zdanie, oświadczył się odezwą z d. 23. lutego r. b. l. 8.941, na analogiczną kodyfikacyą, jak przy rozporządzeniu wykonawczem do ustawy o regulacyi rzeki Biały.

ad. II. Co się tyczy przyznanego w budżecie na rok 1892 zasiłku 18.000 zł. na wykonanie miejscowych robót regulacyjnych na Dniestrze pod Rozwadowem i Weryniem mamy zaszczyt podać do wiadomości Wysokiego Sejmu, że roboty te nie zostały w r. 1892 przez c. k. Rząd wykonane, w skutek czego zasiłek ten wpłaconym zostanie w roku bieżącym do funduszu regulacyjnego na poczet I. raty datku krajowego.

ad. III. Przechodząc do zdania sprawy z przytoczonych pod III. rezolucyj Wysokiego Sejmu wzywających Wydział krajowy do wygotowania względnie wykończenia projektów regulacyi górnego Dniestru z dopływami powyżej Rozwadowa i melioracyi bagien naddniestrzańskich, nie mniej też do rychłego rozpoczęcia zabudowań potoków górskich i zale-

sień, pozwalamy sobie przedewszystkiem zwrócić uwagę Wysokiego Sejmu na tę okoliczność że właściwe zdjęcia niwelacyjne, dla powyższych projektów rozpoczęte zostały przez kraj. biuro melioracyjne dopiero w jesieni r. 1891 na podstawie zasad ułożonych w protokóle z dnia 29 września 1891 przez delegatów c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, c. k. Namiestnictwa i Wydziału krajowego, przeprowadzone bowiem poprzednio przez techniczny oddział drogowy studya, jakkolwiek przedstawiać mogą i rzeczywiście przedstawiały cenny materyał dla oceny rozmaitych pomysłów i dla ustalenia zasad projektu, nie wystarczają do opracowania ostatecznego projektu i zestawienia kosztorysu. Nadto przy zrealizowaniu projektu noszącego ogólnikowe miano „regulacyi górnego Dniestru z dopływami i melioracyi bagien naddniestrzańskich" należy rózróżnić następne roboty, które tak ze względów technicznych, jak i finansowych stanowić będą odrębne przedsiębiorstwa, mianowicie:

1) Regulacyą rzeki Dniestru od Rozwadowa w górę aż do Hordyni, tudzież regulacyę Strwiąża od ujścia aż do wybiegu młynówki Samborskiej wraz z potrzebną korekcyą ujść obustronnych dopływów Dniestru (Kłodnicy, Letnianki i Tyśmienicy na brzegu prawym, tudzież Szczerka, potoku Kożusznego i Wereszczycy na brzegu lewym), a to w myśl protokołu komisyjnego z d. 29 września 1891.

Z uwagi, że ta przestrzeń Dniestru, a w szczególności między Rozwadowem a Dołobowem, ma być zregulowaną z uwzględnieniem spławu celem umożliwienia połączenia Dniestru ze Sanem kanałem spławnym w tracie potoku Wiszni, zrealizowanie tego przedsiębiorstwa wymagać będzie podobnego traktowania, jak regulacya Dniestru między Rozwadowem a Żurawnem, t. j. zasiłków z państwowej dotacyi wodnej i państwowego funduszu melioracyjnego, tudzież ze skarbu kraju przy pociągnięciu adjacentów do konkurencyi w myśl §. 51. kraj. ustawy wodnej. Wykonanie tej regulacyi jest nieodzownym warunkiem zrealizowania projektu regulacyi dopływów Dniestru.

1) Kolmatacyą właściwych bagien naddniestrzańskich, które są dziś nieużytkami, mianowicie: na prawym brzegu Dniestru od Hordyni aż do ujścia Tyśmienicy w gminach katastralnych: Hordynia, Bilinka, Bilina wielka, Majnicz i Wołoszcza powiatu Samborskiego, oraz w gminach katastralnych: Dołobów, Czajkowice, Pohorce, Podolce, Susułów, Mosty, Manasterzec i Terszaków powiatu Rudeckiego, na lewym zaś brzegu Dniestru od Hordyni do ujścia Wereszczycy w gminach katastralnych Koniuszki siemianowskie, Chłopczyce, Dołobów, Czajkowice, Pohorce, Podolce, Susułów, Mosty, Nowa wieś, Powerchów i Kołodruby powiatu Rudeckiego.

Obszar tych nieużytków wynoszący około 13.000 hektarów winien być przedewszystkiem skolmatowanym, celem utworzenia stałej a przytem urodzajnej warstwy gruntu z namułem Dniestru i Strwiąża, i to w myśl końcowego ustępu powołanego protokołu komisyjnego, nawet przed rozpoczęciem regulacyi górnego Dniestru, gdyż kolmatacya ta mająca przygotować teren pod zamierzone systematyczne nawodnienie, wymagać będzie dłuższego czasu.

3) Regulacyę górskiej partyi Dniestru powyżej Hordyni wraz z zabudowaniem dzikich potoków i zalesieniami, które to ostatnie roboty mogą być podjęte niezależnie od regulacyi

4) Regulacyą dopływów Dniestru wraz z osuszeniem i nawodnieniem łąk nadbrzeżnych, a w szczególności:

a) regulacyę Kłodnicy, zwanej także Nieżachówką i Brydnicą z potokiem Perekyp;
b) regulacyę Letnianki;
c) regulacyę Tyśmienicy z Trudnicą;
d) regulacyę Bystrzycy;
e) regulacyę Wereszczycy;
f) regulacyę Strwiąża od ujścia młynówki Samborskiej w górę;
g) wreszcie regulacyę potoku Błożewki.

Ostatnich 10 przedsiębiorstw pod 2, 3 i 4 wyszczególnionych nie może uzyskać zasiłków z paústwowej dotacyi wodnej, i muszą być przeprowadzone w drodze specyalnych ustaw krajowych przy pomocy państwowego funduszu melioracyjnego.

Z powyższych 11 przedsiębiorstw należy zaprojektowanie zabudowań dzikich potoków i zalesień do c. k. oddziału leśno-technicznego przy Ministerstwie rolnictwa, dla 10 zaś przedsiębiorstw ma wykonać zdjęcia i opracować projekty techniczne bióro melioracyjne, mianowicie:

1) dla kolmatacyi 13.000 hektarów bagien naddniestrzańskich;		
2) dla regulacyi Dniestru od rozwadowa do Hordyni względnie Kornalowic na długości	55	klm.
tudzież dla regulacyi Strwiąża od ujścia do młynówki Samborskiej na długości	22	"
3) dla regulacyi górnego Dniestru do Hordyni do źródeł .	82	"
4) dla regulacyi Kłodnicy	46	"
5) " " Letnianki	20	"
6) " " Tyśmienicy	46	"
7) " " Trudnicy	12	"
8) " " Bystrzycy	67	"
9) " " Wereszczycy	70	"
10) " " Strwiąża od młynówki Samborskiej w górę .	65	"
11) " " Błażewki	32	"
Razem na długość . .	517	klm.

Jak z tego zestawienia okazuje się, regulacya górnego Dniestru z dopływami i kolmatacya bagien naddniestrzańskich przedstawia obok osuszenia bagien Poleskich jeden z największych objektów melioracyjnych w Europie, a opracowanie projektów wszystkich wymienionych 10 przedsiębiorstw wymagać będzie przy ustanowionym przez Wysoki Sejm personalu biura melioracyjnego, z którego 6 techników (w dwóch brygadach po 3 techników) zajmować się ma projektowaniem większych robót, około dziesięciu lat czasu.

Wobec tego stanu rzeczy, tudzież pragnąc aby ta pierwszorzędna w kraju melioracya jak najrychlej weszła w wykonanie, postanowił Wydział krajowy, jak to już w zeszłorocznom sprawozdaniu specyalnem (alegat 169 do stenogr. sprawozdania) zaznaczył, przede wszystkiem przystąpić do kolmatacyi bagien naddniestrzańskich i regulacyi Dniestru od Rozwadowa do Hordyni wraz z dolnym Strwiążem, po ustawowem zaś zapewnieniu tych dwóch przedsiębiorstw przeprowadzić stopniowo regulacyę dopływów, oraz połączone z regulacyą tych dopływów melioracye.

Zarządzone rozporządzeniem z dnia 21-go sierpnia 1891 l. 36.621 pomiary bagien naddniestrzańskich prowadził przez cały rok 1892., starszy inżynier biura melioracyjnego Józef Jankowski wraz z inżynierem asystentem Sylwerym Strzelbickim i praktykantem Józefem Górskim; gdy zaś inżynier asystent Strzelbicki w jesieni 1892. zachorował, widzieliśmy się spowodowanymi przyjąć dla tych zdjęć nowego technika w osobie Jana Pisza. W roku bieżącym kontynuować będzie te zdjęcia wymieniony starszy inżynier wraz z inżynierem asystentem Janem Haładejem i elewem Piszem, nadto zamierza Wydział krajowy poruszyć równocześnie zdjęcie Dniestru od Rozwadowa do Hordyni inżynierowi-adjunktowi Stanisławowi Szczepanowskiemi i inżynierowi-asystentowi Dyonizemu Horwathowi, skoro ci ostatni wykończą projekt regulacyi dopływów Pełtwi

Wedle sprawozdania starszego inżyniera Jankowskiego zdjęto po koniec 1892 roku, 4000 hektarów bagien, t. j. przeprowadzono niwelacyą bagna, wykonano sondy i zbadano jakość gruntu. Pozostaje zaś jeszcze do zdjęcia około 9.000 hektarów, którą to robotę wedle

obliczenia wymienionego technika przeprowadzić może trzech techników w 2 latach, takiż do końca roku 1894., należałoby się spodziewać zupełnego wykończenia studyów dla melioracyi bagien naddniestrzańskich, a odnośny projekt ustawy mógłby być przedłożonym Wysokiemu Sejmowi na sesyi w r. 1895.

Przyspieszenie sporządzenia projektu kolmatacyi bagien naddniestrzańskich o rok jeden byłoby możliwem tylko przy zaangażowaniu do zdjęć inżyniera cywilnego z dwoma pomocnikami technicznymi, a to na przeciąg dziesięciu miesięcy z czego 5 miesięcy przypadałoby na roboty w polu, dalszych 5 miesięcy na prace biurowe.

Koszta z tem przyspieszeniem projektu połączone wynosiłyby:

a) wynagrodzenie inżyniera cywilnego przez 5 miesięcy w polu po 20 złr. w. a. dziennie (ze względu na trudną robotę narażającą zdrowie:	3.000 złr.
b) wynagrodzenie przez ten czas 2 techników ukończonych po 10 złr. w. a. dziennie	3.000 „
c) opłata figurantów, podwód, czółen itp. po 10 złr. w. a. dziennie przez 20 dni roboczych w miesiącu	1.000 „
d) wynagrodzenie inżyniera cywilnego i 2 techników za zrysowanie zdjęć w biurze, licząc połowę wynagrodzenia pod *a*. i *b*. tj. po 10 złr. dziennie dla inżyniera cywilnego a po 5 złr. dziennie dla ukończonych techników . . .	3.000 „
Razem . .	10.000 złr.

Te same zdjęcia wykonane przez techników krajowych kosztowałyby 2.650 złr. w. a. z wliczeniem zaś stałych poborów techników krajowych okrągło 6.000 zł. w. a., z czego okazuje się, że przyspieszenie o jeden rok projektu pociągnęłoby za osobą wydatek większy o 4.000 zł. w. a.

Z uwagi że wysoki Sejm proponowaną przez Wydział krajowy na rok 1892 dotacyę za zdjęcia obniżył z 8.000 na 5.000 zł. w. a., mimo że pozycyę tę uzasadniono potrzebą przyspieszenia zdjęć dla regulacyi górnego Dniestru i kolmatacyi bagien naddniestrzańskich, nie przedstawia Wydział krajowy w tej sprawie konkretnego wniosku, nadmienia jednak, że przy uchwaleniu dodatkowego kredytu na rok 1893., w kwocie 10.000 zł. w. a. zrealizowanie projektu melioracyi bagien naddniestrzańskich może być przyspieszonem.

Co się tyczy zabudowania dzikich potoków i zalesień w dorzeczu górnego Dniestru mamy zaszczyt podać do wiadomości Wysokiego Sejmu, że gdy początkowo zalesienia miały być wyeliminowane z projektu robót górskich przez c. k. oddział leśno-techniczny przy Ministerstwie rolnictwa, Wydział krajowy zażądał odezwą z dnia 29. kwietnia 1892, l. 1.834., wciągnięcia do tego projektu także zalesienia nagich stoków górskich które właśnie w dorzeczu Dniestru jest najnaglejszem a przytem ze względu na zamierzoną regulacyę i kolmatacyę wskazanem celem złagodzenia ekstremów w stanach wód i zwiększenia przypływu wody w czasie lata potrzebnej do nawodnienia.

Reskryptem z dnia 25 czerwca 1892 l. 10.639 uznało c. k. Ministerstwo rolnictwa słuszność żądania Wydziału krajowego ze względu jednak na koszta poleciło dążyć przedewszystkiem do tego aby położone w dorzeczu Dniestru grunta w powiatach Turzańskim i Staromiejskim, których zalesienie jest koniecznem i na podstawie postanowień ustawy lasowej może być zarządzonem, zostały jak najrychlej zadrzewione. Zarazem poleciło c. k. Ministerstwo rolnictwa sekcyi Przemyskiej oddziału leśno-technicznego objąć projektem zabudowania te przestrzenie, których zalesienie nie może być zarządzone na podstawie przepisów ustawy lasowej a które ze względu na uregulowanie stosunków wody nie mogą być pozostawione w ich dotychczasowym stanie.

Wedle relacyi wymienionej sekcyi z dnia 6. marca 1893 l. 42., wykonane zostały w r. 1892 następujące zdjęcia w górnem dorzeczu Dniestru:

1) potok Lechnowa w Łomnie;
2) trzy miejsze debry w Dniestrzyku hołowickim;
3) potok Rypnianka z dopływami;
4) potok Gwoździec z dopływami;
5) 2 potoki w gminie Hołowiecko;
6) potok Rojbyn;
7) „ Werwiszczyn:
8) „ Łopuszanka z dopływami;
9) „ Topolnica „
10) debry w gminie Strzyłki;
11) potok Kilczyn;
12) „ Łużek górny;
13) „ Podbuż;
14) „ Janków w gminie Terszów i potok Lenina od ujścia Jankowa aż do Dniestru;
15) 2 potoki w Suszycy rykowej;
16) 3 potoki koło Starego miasta;
17) potok Kobylański wpadający do Jabłonki w Strzelbicach;
18) górny Dniestr w gminie Hołowiecko przy ujściu potoku Mszaniec;
19) zdjęcia nieużytków wzdłuż Dniestru od źródeł aż do ujścia potoku Jabłonka poniżej starego miasta w celu zalesienia.

Projekt techniczny dla zabudowania powyższych potoków i zalesienia nieużytków z powodu wielkich rozmiarów wykończonym będzie dopiero z końcem grudnia 1893 lub z początkiem roku 1894.

Na żądanie c. k. Ministerstwa rolnictwa pokrył Wydział krajowy częściowo koszta tych studyów z funduszu krajowego z zastrzeżeniem zwrotu z odnośnego funduszu budowy skoro zabudowanie potoków górskich w dorzeczu Dniestru w drodze ustawodawczej zostanie zapewnionem.

Na podstawie dowyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 11 kwietnia 1893 l. 12.726 o regulacyi górnego Dniestru Sejm przyjmuje do wiadomości.

Z Rady Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem krakowskiem.

Lwów, dnia 11. kwietnia 1893.

Marszałek krajowy:

Sanguszko w. r.

Sprawozdawca:

Wereszczyński w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Z drukarni i litografii Pillera i Sp.